

„RYTIERSKE ZÁLEŽITOSTI“. SÚBOJE VOJENSKÝCH A CIVILNÝCH OSÔB NA SLOVENSKU NA PRELOME 19. A 20. STOROČIA

PETER CHORVÁT

CHORVÁT, P.: „Knightly Affairs”. Military and civilian duels in Slovakia at the turn of the 19th and 20th centuries. *Vojenská história*, 2, 26, 2022, pp 33-44, Bratislava.

In his scientific study, the author undertook to clarify the issue of duels in Slovakia in the turn of the 19th and 20th centuries, which was paid little attention in Slovak historiography so far, and only in the perimeter of the officer's environment. The author has extended the range of attention to civilians as well.

On the basis of the analysis of legal norms of the era and the subsequent presentation of duels in the period press, the study provides an interesting insight into the phenomenon of the “duel of honour”, which was already an anachronism at the time, but despite the efforts of the relevant authorities it could not be eradicated. What is valuable is the author's observation that although the legal norms stipulated relatively severe penalties for duels, the practice at the beginning of the new century was diametrically opposed, with each duel being specific and unique. They were not dominated by killings or serious injuries, and the punishments were also very light, mostly a few days of imprisonment.

Keywords: Duels in Slovakia, turn of the 19th and 20th centuries, Analysis of contemporary legal norms, presentation of duels in period press.

„Keď mi Baksay vážne predniesol, že ma Latróczy vyzýva na súboj, zbledol som a útroby sa vo mne tak pohly, že som musel utekať jajkajúc von. Ztratil som všetku vládu nad sebou, a temer plačúc, žalostne som žiadal Baksaya, aby mi poradil, čo mám urobiť. Veď som Latróczymu nechcel ublížiť! Kdeže, takému gavalierovi! Ak chce, odprosím ho, ako len rozkáže. Baksay mi chladne odvetil, aby som poveril svojich sekundantov vybavením vecí podľa zákonov rytierskosti. Oni so mnou nemajú viac čo vyjednávať. Obradne sa poklonili a nechali ma samého.“¹

Úryvok zo slávneho Jégého románu *Cesta životom* čitateľa bližšie zoznamuje s kolíznou situáciou súboja, ktorá dramaticky ovplyvňuje osudy hlavného hrdinu. V dobe, ktorú spomínaný román reflektuje (posledné dekády Uhorska), bol súboj (duel) pomerne bežnou a frekventovanou záležitosťou, ktorá aj iným spisovateľom poskytla dostatok inšpiratívnej skutočnosti (látky). Na udržiavaní tohto fenoménu ako neodmysliteľnej súčasti života v rakúsko-uhorskej monarchii mali svoj relevantný podiel jednak vojenské, ale i civilné osoby.

Napriek výnimočnosti a pozoruhodnosti predmetnej témy treba paradoxne zdôrazniť, že doposiaľ nepýtala väčšiu pozornosť slovenských historikov. Výnimku v tomto smere predstavuje len originálna štúdia zosnulého zakladateľa slovenskej vojenskej historiografie Vojtecha Dangla.²

Cieľom príspevku je preto bližšia interpretácia uvedeného javu na Slovensku s dôrazom na prelom 19. a 20. storočia. Na tento účel boli v tomto texte využité dva rozhodujúce momenty: právne zakotvenie súboja v dvoch dobových trestných zákonoch a charakteristika jeho jednotlivých, archívne disponibilných prípadov (súboje vojenských a civilných osôb).

¹ JÉGÉ-NÁDAŠI, Ladislav. *Cesta životom*. Turčiansky Svätý Martin : Matica slovenská, 1930, s. 142-143.

² DANGEL, Vojtech. Dôstojnícke súboje v Uhorsku (1850 – 1914). In *Vojenská história*, 16, 2012, č. 2, s. 9-38.

Trestný zákonník brannej moci monarchie vydaný ešte v ére Bachovho absolutizmu a platný i na prelome vekov venoval súboju relevantnú pozornosť v paragrafoch 437 – 447 a osobitne ešte v paragrafe 602.³ Prvý zo spomínaných paragrafov (437) definoval zločin súboja a osoby, ktoré sa ho zúčastnia (vyzývateľ, vyzvaný). Zároveň odkazoval i na paragraf 602. Paragraf 438 vyruboval trest šiestich mesiacov až jedného roka žalára pre účastníkov súboja, aj keby k žiadnemu zraneniu zúčastnených nedošlo. Nasledujúci paragraf 439 sa týkal zranenia v súboji. Za tento zločin mal byť ukladaný trest žalára v trvaní od jedného do piatich rokov, resp. ťažkého žalára v rovnakom trvaní (pri prirážajúcich okolnostiach). V paragrafe 440 boli stanované tresty za zabitie v súboji. Ten, kto usmrtil soka, mal byť potrestaný žalárom v trvaní piatich až desiatich rokov. Osobitný trest žalára v trvaní desiatich až dvadsiatich rokov mohol byť udeľovaný tým duelantom, ktorí nástojili na súboji s výsledkom smrti, a aj ju súperovi následne spôsobili. Paragraf 441 všeobecne stanovoval „spravidla“ prísnejší trest pre vyzývateľa než pre vyzvaného, pričom kládol dôraz na okolnosti výzvy. V ďalšom paragrafe 442 sa zas určovali tresty pre spolupáchateľov, teda pre osoby, ktoré by prostredníctvom výsmechu, hrozby alebo inak (paragraf 11) podnecovali iných k súboju. Boli sem zahrnuté aj osoby, ktoré by duelantom vedome asistovali prostriedkom, príležitosťou alebo inou formou. Spomínaní spolupáchatelia mali byť potrestaní žalárom v trvaní od šiestich mesiacov do jedného roka. V prípade, že by výsledkom súboja bolo zranenie alebo dokonca smrť, mali byť súdení podľa paragrafov 438, 439 alebo i 440. Nasledujúci, tematicky obdobný paragraf 443 sa vzťahoval na trestanie „takzvaných sekundantov“. Tieto osoby mali byť trestané žalárom v trvaní od šiestich mesiacov do jedného roka, pri zapríčinení väčšej ujmy na zdraví až do piatich rokov väzenia. V osobitných prípadoch opísaných v paragrafe 440 a adekvátne s relevantnou mierou vplyvu sekundantov na nich mohli vojenski sudcovia udeliť trest ako v paragrafe 442. Paragraf 444 stanovoval podmienky beztretnosti pre duelantov, spolupáchateľov i sekundantov, pričom osobitne zmieňoval úlohu sekundantov z radov armády. Všeobecne sa ako dôvod nevyrubenia trestu bral do úvahy fakt, keď k súboju z rozličných príčin nedošlo. Nasledujúci paragraf 445 sa týkal bitky (Schlägerei, Rencontre) dôstojníkov a predmetný trestný čin súboja adekvátne dopĺňal. Trestne stíhal bitku dôstojníkov so služobnými zbraňami, ku ktorej došlo po domnelej alebo reálnej urážke, a ktorá evidentne presahovala rámec nutnej obrany. V prípade, že pri nej došlo k zabití jednej strany, mal byť páchatel potrestaný žalárom od jedného do piatich rokov. Pri ťažkom zranení protivníka mal byť udelený trest väzenia od šiestich mesiacov do jedného roka, ktorý mohol pri prirážajúcich okolnostiach byť zvýšený až do piatich rokov. Menej závažné fyzické potýčky mal sudca trestať pomocou paragrafu 682. Ďalší paragraf 446 sa stručne týkal výzvy na súboj, resp. bitku (Schlägerei, Rencontre), ktorá by bola adresovaná vojensky nadriadenej osobe. Pri trestnom stíhaní výzvy tohto druhu sa mali aplikovať relevantné paragrafy týkajúce sa porušenia vojenskej subordinácie. V nasledujúcom paragrafe 447 boli stanovené povinnosti veliteľa, ak má o očakávanom súboji, resp. bitke vedomosť. Zároveň mu v takomto prípade určoval trestnú zodpovednosť, ak by patrične nekonal (s odkazom na konkrétne paragrafy). Osobitný paragraf 602 „pamätal“ na potrestanie dôstojníka, ktorý by vyzval inú osobu na súboj. Bez ohľadu na to, či naň nastúpil alebo nie, mal byť potrestaný žalárom od jedného do troch mesiacov. V prípade, že sa výzva navyše spájala s nactiutrhávaním alebo ohováraním, a teda by napĺňala podstatu paragrafov 97 a 98, mal byť páchatel potrestaný od troch do šiestich mesiacov ťažkého žalára.

V uhorskom civilnom trestnom zákonníku sa uvedeným trestným činom zaoberali paragrafy 293 – 300. Paragraf 293 sa týkal výzvy na súboj a jej prijatia, čo mohlo byť trestané

³ Bližšie pozri: *Militär-Strafgesetz über Verbrechen und Vergehen vom 15. Jänner 1855 für das Kaiserthum Oesterreich (Amtliche Handausgabe)*. Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1855, s. 171-175, 229.

do výšky šiestich mesiacov štátneho väzenia. Nasledujúci paragraf (294) sa rovnakou trestnou sadzbou týkal sekundantov a osôb, ktoré by bránili uzavretiu dohody medzi duelantmi. V paragrafe 295 bol stanovený trest do jedného roka štátneho väzenia pre osoby, ktoré by priamo povzbudzovali na súboj, alebo sa vyhrážali opovrhnutím pre tých, ktorí ho odmietajú (výzva, prijatie výzvy). Ďalší paragraf (296) sa týkal nástupu na súboj so zbraňou, čo mohlo byť trestané do jedného roka štátneho väzenia. Paragraf 297 stanovoval, že ak strany odstúpia od súboja, nepotresce sa nik. V súdnych konaniach pomerne často citovaný paragraf 298 sa týkal zranení pri súboji, pričom horná hranica trestnej zodpovednosti bola stanovená na 2 roky štátneho väzenia. Zároveň mohla byť zvýšená na 3 roky v prípade, že došlo k strate telesného orgánu, resp. zmyslu, alebo dokonca na 5 rokov, ak došlo pri súboji k zabitiu soka (hoci aj nie okamžitému). Porušenie tradičných alebo dohodnutých pravidiel súboja s následkom, že došlo k usmrteniu oponenta sa malo podľa paragrafu 299 kvalifikovať ako úmyselné zabitie. Ak v podobnom prípade došlo k zraneniu, malo to byť kvalifikované ako ublíženie na zdraví. Sekundanti mali byť v takýchto prípadoch trestaní ako spolupáchatelia. Paragraf 300 určoval, že nebudú trestaní doktori, svedkovia prítomní súboja a tí sekundanti, ktorí by sa mu usilovali zabrániť.⁴ Jednotlivé paragrafy zároveň priamo určovali, či sa vecou zaoberal okresný kráľovský súd alebo kráľovská súdna stolica (v niektorých prípadoch boli u súdených duelantov aplikované rôzne paragrafy).

V porovnaní s uvedenou právnou teóriou, ktorá stanovovala za súboj pomerne prísne tresty, prax v ére fin de siècle i na začiatku nového storočia bola diametrálne odlišná. Poznanie jednotlivých súbojov to rozhodne potvrdzuje. Vojenské i civilné osoby sa ich zúčastňovali bežne, pričom každý duel bol pritom špecifický a neopakovateľný. Nedominovali pri nich zabitia alebo ťažké zranenia. Zväčša, ak k súboju došlo, boli bežné zranenia ľahšieho charakteru. Do úvahy treba pritom zobrať aj dobrý postreh redakcie *Národných novín*: „*Súbojov, v ktorých kvapka krvi nepretečie, býva síce dosť v Uhorsku...*“⁵ Nasledujúce prípady zobrazujú ich pomerne pestrú variabilitu.

V prípade cti poručníka menom P. Kotócz, ktorý bol v 59. honvédskej prapore (Hurbanovo) evidovaný na trvalej dovolenke, nastala napríklad špecifická situácia, keď jeho vyzývateľ vôbec neprišiel na miesto súboja. Celá spoločnosť pozostávajúca z duelantov, sekundantov a doktorov sa mala stretnúť 16. septembra 1884 o 3:45 ráno v Galante pri hostinci Kalis, odkiaľ sa mala následne presunúť do blízkeho lesa Hodi. Sekundanti menovaného – takisto dôstojníci – neskôr spisali notársky overené vyhlásenie, v ktorom podrobne opísali svoje pomerne dlhé, ranné čakanie. Okrem jedného sekundanta vyzývajúcej strany, neprišiel do 5:15 nikto ďalší. Súboj sa teda nekonal. Na tomto fakte nič nezmenilo ani to, že spomínaného sekundanta dôstojníci poslali, nech ide vyzývateľa zobudiť (napriek intenzívnemu búchaniu na dvere sa mu to nepodarilo).⁶ Vyzvaný preto v tlači už 19. septembra 1884 označil vyzývateľa L. Szecseyho za „*neschopného poskytnúť satisfakciu v rytierskej záležitosti*“⁷, teda nepriamo za zbabelca. Publikovaný názor rozpútal polemiku medzi oboma stranami, do ktorej rozhodne zasiahol neprítomný sekundant, ktorý celú vinu vztiahol na seba. V publikovanom vyjadrení si sypal popol na hlavu v tom zmysle, že „*na dedine... sa človek*

⁴ Bližšie pozri: *A magyar büntetőtörvénykönyv. A büntettekről és vétségekről. (1878 : V. tcz.) És teljes anyaggyűjteménye. Második kötet.* Budapest : Pesti könyvnyomda, 1880, s. 504-534; Takisto: *A magyar büntető törvénykönyv. A büntettekről és vétségekről. (1878 : V. TCZ.) Kiegészítve a vonatkozó törvényekkel és betűrendes tárgymutatával.* Budapest : Athenaeum, 1906, s. 159-161.

⁵ *Národné noviny*, roč. 21, 1890, č. 9, s. 4. (23. januára 1890)

⁶ Vojenský historický archív Bratislava (ďalej len VHA Bratislava), f. IV. HKP, šk. 22.

⁷ *Pozsonyvidéki Lapok*, roč. 12, 1884, č. 179, s. 4.

i pri najlepšej vôli oneskoriť“, a preto nestihol vyzývateľa včas zobudiť.⁸ Vec mala na stránkach tlače pokračovanie aj v októbri toho roku, pričom napätie medzi sokmi postupne ochablo, až nakoniec došlo k ich vzájomnému zmiereniu.⁹ 27. októbra 1884 bolo zároveň na dôstojníckom zhromaždení bratislavskej IV. honvédskej oblasti rozhodnuté neiniciovať voči poručíkovi disciplinárne konanie.¹⁰

K (ne)typickému súboju došlo 19. apríla 1896 aj vo Zvolene. Pištole vtedy proti sebe pozdvihli tamojší slúžny, inak 38-ročný, slobodný a predbežne netrestaný S. Ujhelyi, a 33-ročný advokát Dr. I. Schneller, otec jedného dieťaťa s rovnakou domovskou príslušnosťou i registrom trestov. Príčinou konfrontácie bola roztržka, ku ktorej došlo 10. apríla 1896 v miestnom kasíne počas kartovej hry „kalabes“. Schneller sledoval ako divák troch hráčov (vrátane Ujhelyiho) zo vzdialenosti 1 – 2 krokov. Hru komentoval poznámkami. Slúžneho Ujhelyiho toto konanie roztrpčovalo do takej miery, že sa v jednu chvíľu obrátil k pasívnemu účastníkovi hry a slovne ho vyzval, nech „nekibicuje“. Keďže sa jeho výzva minula účinku, hodil zlostne karty na stôl, vstal a odvolávajúc sa na prijaté pravidlá kasína (visiace na stene) znovu zakázal Schnellerovi ďalšie poznámky. Potom údajne nasledovala slovná invetiva slúžneho („*Practe sa, lebo vám dám po papuli!*“), ktorú však neskôr väčšina svedkov pri vyšetrovaní popierala. Nato zareagoval dovtedy kibicuujúci advokát fackou. To bola príčina súboja. Ten prebehol v chotári mesta za stanovených podmienok, vrátane formálneho, obligátneho úsilia sekundantov znepriatelené strany zmierniť. Je typické, že Ujhelyi soka netrafil, a Schneller z pištoly pre zmenu ani nevystrelil. Kráľovská súdna stolica v Banskej Bystrici na pojednávaní 2. októbra 1896 vyniesla trest dva dni väzenia pre Ujhelyiho a osem dní pre Schnellera.¹¹

V roku 1897 sa v šermiarni kadetskej školy v Bratislave, neďaleko Hlavnej stanice, zas odohral súboj na šable medzi čalúnnikom Augustom Gebauerom a grófom I. Draskovichom. Gróf predtým remeselníka obvinil z krádeže šperkov vo svojej domácnosti a hoci sa pravý páchatel medzitým našiel, šľachtic sa za svoje skrivodlivé obvinenie neospravedlnil. Nebojácny čalúnnik na to reagoval výzvou na súboj, o ktorej s ním gróf sprvoti ani nechcel diskutovať poukazujúc na rozdielnosť spoločenských vrstiev (mezaliancia). Keď však grófovú manželku odmietol vo svojom obchode obslúžiť brat spomenutého remeselníka, šľachtic v reakcii na to sám požiadal o satisfakciu formou súboja. Počas neho obaja utrpeli zranenia na hlave. Súboj, podobne ako v iných prípadoch, vyvolal v spoločnosti živú diskusiu. Napríklad arcivojvoda Friedrich Habsburský sa verejne pýtal, či remeselník vôbec mal oprávnenosť na súboj a ako je možné, že fyzicky pracujúci človek má vojenskú hodnosť kadeta-dôstojníckeho zástupcu v zálohe.¹² Následne došlo k druhému súboju medzi sokmi. Tentoraz sa jasným víťazom stal paradoxne gróf. Tým bola vec medzi sokmi ukončená.¹³

⁸ Pozsonyvidéki Lapok, roč. 12, 1884, č. 181, s. 4.

⁹ Pozsonyvidéki Lapok, roč. 12, 1884, č. 191, s. 4. (7. októbra 1884)

¹⁰ VHA Bratislava, f. IV. HKP, šk. 22.

¹¹ Štátny archív Banská Bystrica, f. Krajský súd, 1896, šk. 120.

¹² Do tejto hodnosti bol August Gebauer povýšený 1. januára 1895, pričom je evidovaný pri pešom pluku 52 spoločnej rakúsko-uhorskej armády (veliteľstvo pluku: Budapešť). *Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine für 1896*. Wien : K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1895, s. 322, 427. V uvedenom schematizme je evidovaná aj iná osoba s identickým menom a hodnosťou.

¹³ HAJDU, Tibor. Hadsereg és város a dualizmus korában. In *Armáda, mesto, spoločnosť od 15. storočia do roku 1918 (Vojenské, politické, hospodárske aspekty a súvislosti)*, Hadsereg, város, társadalom a 15. századtól 1918-ig (Katonai, politikai, gazdasági aspektusok és összefüggések). Bratislava : Vojenský historický ústav, 2002, s. 252-253.

Fakt, že tento súboj, podobne ako mnohé ďalšie, prebehol vo vojenskom objekte, mal určitý individuálny podiel na neskoršom rozhodnutí vojenských centrálnych úradov. Ríšske ministerstvo vojny v prípise č. 5231 zo dňa 24. októbra 1898 zakázalo súboje civilných osôb vo vojenských budovách.¹⁴ Toto nariadenie, ako je to evidentné z neskorších prípadov, sa však porušovalo.

O frekvencii súbojov jednotlivca rozhodovali individuálne špecifické okolnosti. Napríklad L. Kürthy¹⁵ v čase pôsobenia na poste oravského a liptovského hlavného župana absolvoval až dva osobné súboje, a to v priebehu necelých troch týždňov. Ich dôvody všeobecne boli osobného charakteru, súviseli so županovým nekompromisným a aj navonok deklarovaným, záporným postojom k ďalšej ženbe po smrti manželky. Prvý súboj sa odohral 21. januára 1899 v Liptovskom Mikuláši. Kürthyho sokom bol vtedy statkár M. Pottornyay. Po súboji na pištole, ktorý nepriniesol výsledok, duel pokračoval šablami. Hlavný župan v ňom utrpel sečnú ranu na pravých sluchách a po ošetrovaní sekundujúcimi lekármi bol súboj na ich odporúčanie ukončený. Je príznačné, že duel prebehol bez akéhokoľvek ohľadu na určený post vyššieho úradníka štátnej správy a evidenciu trestných činov. Samotný hlavný župan sa napríklad z obsiahlej polročnej správy, ktorú vypracoval podžupan 16. mája 1899, dozvedel, že hoci stav verejnej bezpečnosti v Liptovskej župe „vykazuje mierne zhoršenie“, v porovnaní so situáciou v iných župách je „zniesiteľný“.¹⁶ Druhý súboj prebehol v Dolnom Kubíne 5. februára 1899.¹⁷ V tomto prípade bol županovým sokom poručík Nikolaus Justh pochádzajúci zo zemianskej rodiny z obce Necpaly¹⁸ a v uvedenom roku slúžiaci pri husárskom pluku 3 spoločnej rakúsko-uhorskej armády v Arade.¹⁹ Tento druhý duel sa naopak skončil Justhovým zranením.

V noci zo 4. na 5. júla 1899 došlo v staničnej reštaurácii v Komárne k bitke medzi nadporučíkom 19. práporu poľných strelcov Franzom Heidlerom a barónom Elemérom Fiathom zo Stoličného Belehradu (Székesfehérvár). Mladému dôstojníkovi sa v sprievode dámy a ďalšieho druha v zbrani zdalo neprimerané, že v reštauračnej miestnosti má neznámy muž klobúk na hlave. Hlasnou poznámkou a ďalšími činmi (zaangažovanie čašníka) sa intenzívne dožadoval zloženia predmetnej pokrývky hlavy. Barón reagujúc na situáciu podišiel k jeho stolu, stručne sa predstavil a sebavedomo vyhlásil, že si svoj klobúk nezloží. Nadporučík mu ho vtedy rukou zrazil z hlavy. Následne došlo k bitke, počas ktorej „rytieri“, okrem iného, narážali do nábytku a zápasili na zemi. Druhý dôstojník, ktorý sprevádzal Heidlера (poručík Viktor Ambrositsch),²⁰ v napätej situácii dokonca tasil šabl'u. Barón tlačенý fyzicky silnejším dôstojníkom k východu napokon podnik opustil, aby sa v ňom zhruba o 15 minút objavil jeho otec. Znepokojený tým, čo sa stalo, žiadal vysvetlenie a pre

¹⁴ VHA Bratislava, f. 5 KK, šk. 21, sign. 854/1898. V dokumente ministerstvo konkrétne vychádzalo z prípadu, ktorý sa udial „v poslednej dobe“.

¹⁵ K jeho životu všeobecne s odkazom na ďalšie pramene bližšie pozri: *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)*, III. zväzok, K – L. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 314.

¹⁶ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, Liptó vármegye alispánja 60. szám/1899, f. Liptovská župa II, šk. 1510, sign. 233. Správa (na základe prijatých mesačných žandárskych správ) uvádza aj stručnú štatistiku trestných činov, vrátane 15 ublížení na tele a 1 zabitia.

¹⁷ CLAIR, Vilmos. *Magyar párbajok Attila hun király idejétől 1923-év végéig. 2. kötet. 1867 – 1923*. Budapest : Singer és Wolfner kiadása, 1930, s. 130-131.

¹⁸ K vzťahu uvedenej zemianskej rodiny k Necpalom bližšie pozri: ŠIKURA, Štefan Ján. *Miestopisné dejiny Turca. Topographische Geschichte von Turiec*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1944, s. 146-148.

¹⁹ *Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine für 1899*. Wien : K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1898, s. 686.

²⁰ V schematizmoch rakúsko-uhorskej armády evidovaný aj ako Victor Ambrožič.

svojho syna satisfakciu formou súboja. Nadporučík mu roztržku podrobne opísal, výzvu všeobecne prijal (odmietajúc niektoré bezprostredné návrhy) a zhruba o 3:30 ráno sa pobral z podniku domov. Z prvých hlásení jednotky o neskoršom súboji na šable vyplývala určitá „bojaneschopnosť“ (Kampfunsfähigkeit) baróna, ktorú veliteľstvo 5. zboru v Bratislave žiadalo špecifikovať. Problém spočíval v tom, že hoci barón zasadil nadporučíkovi jeden úder do tváre, celkovo sa prejavila slabosť jeho horného svalstva i predlaktia. „Nepomohli“ ani dve prestávky v trvaní 20 minút. Rozhodnutím sekundujúcich lekárov bol súboj napokon práve kvôli tejto indispozícii ukončený. Netradičným záverom súboja sa zároveň pozornosť veliteľstva práporu upriamila na problematické a nebezpečné tásenie šable druhým dôstojníkom vtedy prítomným v reštaurácii. 23-ročný poručík V. Ambrositsch bol za tento čin veliteľom práporu potrestaný. Po tejto afére veliteľ zboru na obal spisu napísal, že chce byť o ďalších súbojoch informovaný priamo a expresne.²¹

O dva roky sa neskôr (1901) veliteľstvo uvedenej vyššej jednotky zaoberalo dokonca tlačeními materiálmi k súbojom, ktoré forsírovali ich nezákonnosť.²² Silne zakorenená tradícia a rovnako silná benevolencia pri naplňovaní litery zákona však pokračovali aj v ďalších rokoch.

Zaujímavé súvislosti vymykajúce sa z bežného rámca tak mal aj súboj na šable, ktorý sa uskutočnil v Trenčíne 7. januára 1901. Prvou z nich bolo, že sa vtedy proti sebe postavili advokát S. Ardó (25 rokov) a podprokurátor tamojšieho súdu Dr. G. Sirchich (33 rokov), teda osoby s právnym vzdelaním. Druhou zaujímavosťou bolo, že advokát už predtým bol súdne trestaný za súboj s honvédsym nadporučíkom J. Zöldym.²³ Napokon treťou špecifickou okolnosťou súboja, ktorý sa odohral deň po Troch kráľoch, bola jeho samotná, kuriózna príčina. 3. januára 1901 večer sa obaja muži totiž stretli v trenčianskej mestskej kaviarni, pričom pri rozlúčke pozdravil Ardó svojho právnického kolegu a jeho spoločnosť len zdvihnutím jedného prsta ku klobúku (iným osobám v miestnosti sa pritom zdravil sňatím pokrývky hlavy). Rovnaký „nekorektný“ pozdrav použil advokát voči zamestnancovi prokuratúry aj pri náhodnom stretnutí na trenčianskom hlavnom námestí o deň neskôr. Sirchich zareagoval, nech sa mu advokát riadne zdraví, alebo nech ho ignoruje. Ardó, ktorý tieto slová vnímal ako prejav grobianstva, požiadal prostredníctvom dvoch sekundantov o stiahnutie jeho vyjadrení alebo o satisfakciu formou ozbrojeného súboja. Podprokurátor si zvolil súboj. Ten napokon prebehol 7. januára 1901 v šermiarni honvédskeho kasárni v Trenčíne, teda vo vojenskom objekte. Dohodnuté podmienky boja určovali použitie talianskych šablí, aplikáciu bandáží na krku, zákaz bodania a boj do úplného vyčerpania. Všeobecne bolo pritom prihliadané aj na „vojenské reguly“. V súboji obaja sokovia utrpeli zranenia s dobou liečenia osem dní. Kráľovský súd v Trenčíne na pojednávaní konanom 28. marca 1901 odsúdil vyzývateľa (Ardó) na 10 dní, jeho soka na 5 dní väzenia a na zaplatenie súdnych trov. Po oboznámení sa s prípadom na kráľovskom súde v Segedíne, kde Dr. Sirchich začal medzitým pracovať, bolo v jeho konkrétnom prípade upustené od disciplinárneho konania.²⁴

Konflikt medzi kráľovským školským dozorcom G. Bereczom a Národnými novinami v Martine vyvrcholil začiatkom roka 1902 príchodom jeho sekundantov do redakcie slovenského periodika. Turčiansky podžupan K. Beniczky a nadlesný G. Erdődy vtedy

²¹ VHA Bratislava, f. 5 KK, šk. 22, sign. 655/1899.

²² VHA Bratislava, f. 5 KK, šk. 23. V spise sú pripojené aj originály stručných brožúr vydaných s cieľom zamedziť ďalším súbojom (inšpirované duelom Ta[c]coli – Ledóchowski). Išlo o materiál ligy proti súbojom.

²³ Súboj na pištole sa predtým udial v nezistený deň februára 1900 na vojenskej strelnici v Trenčíne, pričom nik pri ňom nebol zranený. Dôvodom bolo urážlivé správanie dôstojníka voči advokátovi na jednom bále. Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Trenčín, šk. 120, sign. 13/1901.

²⁴ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Trenčín, šk. 120, sign. 13/1901.

žiadali pre svojho mandanta satisfakciu vo forme súboja. Určený redaktor Jozef Škultéty túto výzvu prijal a protistrane oznámil aj mená svojich sekundantov (Svetozár Hurban-Vajanský, Žigmund Pauliny-Tóth). Súboj na pištole sa následne konal 7. marca 1902.²⁵ Podľa neskôr publikovaných údajov prebehol na „martinskej stráni“.²⁶ Nik pri ňom nebol zranený. Ako v mnohých ďalších prípadoch aj pri tomto mal posledné slovo súd (išlo o okresný súd v Martine). Vyzývateľovi udelil trest jeden týždeň, vyzvaný dostal najprv štyri týždne a po odvolaní sa, dva.²⁷ Slovenský národovec Jozef Škultéty si trest odsedel vo Váci o rok neskôr (1903). Tamojšu väznicu pritom už „spoznal“ v roku 1899. Je zaujímavé, že neskôr sa o jednom zo sekundantov svojho súpera – K. Beniczkom vyjadroval pomerne láskavo.²⁸

Dňa 31. júla 1904 prebehol súboj na šable aj v Žiline, a to medzi tamojšími úradníkmi. Dôvodom bola malicherná zvada, ktorá sa predtým odohrala na tanečnej mládežníckej zábave v lesoparku Chrašť. 23-ročný župný praktikant B. Kubicza najprv organizátorovi, inak poštovému úradníkovi A. Benyatsovi (26 rokov), vytýkal jej nedostatky. Následne, po výmene názorov, ho nazval „bezočivým drzákom“ a hrozil mu inzultáciou. Po eskalácii napätia medzi oboma mužmi vyzval poštár úradníka na súboj. Ten sa konal pri dodržaní prísnych pravidiel (2 + 2 sekundanti, 1 + 1 ošetrujúci lekári). Vyzývateľ predtým odmietol návrh sekundantov na zmierenie, odvolávajúc sa jednak na invectívy, ktoré musel strpieť, ale aj na svoju hodnosť kadeta-dôstojníckeho zástupcu pri proviantnom vojsku. V súboji utrpeli obaja zranenia na rukách, ktoré si vyžiadali liečbu niekoľko dní. 3. júla 1905 sa ich prípadom zaoberal kráľovský súd v Trenčíne, ktorý ich oboch odsúdil na 6 dní väzenia.²⁹

Dňa 12. januára 1905, dopoludnia o 8:00, prebehol v jedálni levočského kasína súboj, ktorého iniciátorom po predchádzajúcej hádke bol len 22-ročný poslucháč práv T. Hegyi. On i jeho súper K. Balgha boli pri ňom ľahko zranení. Vyzývateľ bol neskôr odsúdený na 2 dni štátneho väzenia a na zaplatenie súdnych trov.³⁰ V prípade iných duelantov zo Spiša (Levoča, Spišská Nová Ves) bolo ako miesto súboja zvolené opäť kasíno v meste pod Mariánskou horou. Duel tam prebehol len o niekoľko týždňov neskôr – 10. februára 1905. G. Telléry v ňom zranil Dr. M. Lederera, ktorý sa z jeho následkov liečil 14 dní. V súdnom procese z 9. mája 1905 bol zranený advokát kráľovskou súdnou stolicou v Levoči odsúdený na 4 dni väzenia, G. Tellérymu bol vymazaný trest 14 dní. Rozsudok bol neskôr potvrdený, námietky odsúdených zamietnuté.³¹ Ďalší „spišský“ súboj prebehol v Spišskej Novej Vsi 5. septembra 1906. Jeho príčinou bol pejoratívny výrok, ktorý na adresu slúžneho A. Tamádyho vyslovil pedagóg K. Lovass. V súboji na šable úradník ľahko zranil učiteľa hudby. Rovnako ako v predchádzajúcich prípadoch, aj touto kauzou sa neskôr zaoberal súd.³²

²⁵ Národné noviny, roč. 33, 1902, č. 141, s. 2. (2. decembra 1902).

²⁶ Slovák, roč. 22, 1940, č. 261, s. 7. (3. novembra 1940). V článku sú viaceré nepresné informácie vrátane roku konania súboja. Presné stotožnenie miesta súboja s dnešnou martinskou lokalitou Podháj – Stráne predbežne nebolo realizované.

²⁷ Národné noviny, roč. 34, 1903, č. 3, s. 3. (8. januára 1903).

²⁸ V písomných poznámkach z obdobia Československej republiky konštatoval, že napriek pôsobeniu v župnej správe zostával Beniczky gavalierom, ktorý mal na dne duše cit. V závere textu dokonca dodal: „Ako 80-ročného pozdravujeme ho srdečne“. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice Martin, ŠKULTÉTY, J. Minulosť a prítomnosť (Kalman Benický 80-ročný), sign. 49 CJ 33.

²⁹ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Trenčín, šk. 121, sign. 423/1904.

³⁰ Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 93, sign. 85/1905.

³¹ Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 93, sign. 132/1905.

³² Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 94, sign. 731/1906.

Úsilíu bezpečnostných orgánov zdokumentovať konané súboje i ex post zodpovedá aj hlásenie žandárov z Liptovského Mikuláša datované 13. decembra 1908. V oznámení adresovanom ružomerskej prokuratúre sa konštatuje, že hliadka sa od miestneho obyvateľa dozvedela o súboji, ktorý sa odohral vo veľkej sále liptovskomikulášskeho hotela Korona v „nezistený deň“ marca 1906. Súboj na šable prebehol medzi župnými úradníkmi L. J. Tholtom³³ a S. Luczom. Skončil zranením vyzývateľa a inak náhradného záložníka armády (druhého z nich). Vyšetrovanie výrazne brzdil najmä časový odstup (jeden zo svedkov uviedol, že si na súboj práve preto „sotva spomína“, hoci ako predseda obchodného spolku v meste vtedy súhlasil s poskytnutím sály hotela žiadateľom). Ďalšou prekážkou bolo to, že župný archivár Tholt o veci odmietal vypovedať, a bývalý tajomník hlavného župana Lucz sa medzitým presťahoval. Vedúci sekundant súboja A. Kiszely vo výpovedi z konca januára 1909 takisto všeobecne zdôrazňoval časový odstup. Vyšetrovúcim orgánom však predseda uviedol niektoré podrobnosti (všeobecnú príčinu súboja, existenciu zápisnice z činnosti tzv. čestného výboru, sečné zranenie vyzývateľa na čele, všetky sekundujúce osoby atď.). Ružomerská prokuratúra do spisu k veci zaradila aj výpoveď S. Lucza, spísanú na úrade mestského policajného kapitána v meste Zombor vo februári 1909. Z nej okrem iného vyplynulo, že dotýčny medzitým absolvoval aj ďalší súboj (1907, resp. 1908; prepisovanie dátumu perom – pozn. P. Ch.), za ktorý bol okresným kráľovským súdom v Šahách potrestaný dvomi dňami väzenia. K svojmu súboju v Liptovskom Mikuláši aj preto len stručne uviedol, že príčinou bola roztržka v tamojšom kasíne. Uviesť ďalšie podrobnosti si neželal. Po ukončení súdneho procesu kráľovská súdna stolica v Ružomberku postupne vyniesla oba rozsudky. V marci 1909, teda tri roky od súboja, si rozsudok (4 dni väzenia) ako prvý vypočul župný archivár. V júni dostal rovnaký trest aj bývalý tajomník hlavného župana. Neskôršie vyhlásenie rozsudku v jeho prípade bolo spôsobené jeho novým presťahovaním sa – a síce do Budapešti.³⁴

Zaujímavé boli niektoré súvislosti súboja Steiner–Benkó z roku 1910, ktorý prebehol opäť v Levoči. Dr. I. Benkó – levočský obyvateľ a zapisovateľ sirotského úradu – bol s manželkou v rozvodovom konaní, pričom dosiahol, že dieťa bolo zverené do jeho starostlivosti. Rozhodnutie poručenského úradu oznámil manželke „škandalóznym spôsobom“ na železničnej stanici Nyugati v Budapešti. Na obranu matky dieťaťa vtedy listom vystúpil jej bratranec – Dr. S. Steiner. Vzájomná korešpondencia mužov prerástla do roviny súboja, hoci Steinerovi sekundanti sa až do okamihu skríženia šablí usilovali o pokojné urovanie konfliktu, resp. aspoň o zmiernenie jeho podmienok. Naopak poverení svedkovia protistrany rigorózne trvali na realizácii súboja „bez bandáží“, pričom na písomný návrh o zmierenie dokonca výsmešne poznamenali, že si „neprišli písať, ale sa biť“. K súboju došlo v Levoči 7. mája 1910 večer v Salamonovej šermiarni. Obaja muži boli pri ňom zranení, pričom ešte v decembri toho istého roku boli odsúdení na 8 dní väzenia.³⁵

Oblubu ľahkých talianskych šablí v súbojoch potvrdzuje aj prípad z Bánoviec nad Bebravou. V súboji, ktorý sa v mestečku udial 11. októbra 1910, bol touto zbraňou ľahko (na krku) zranený duelant J. Szkotniczky. On i jeho súper F. Kányik boli za tento trestný čin v nasledujúcom roku (1911) súdení v Trenčíne, pričom každý z nich dostal 3 (slovom tri) dni väzenia.³⁶

³³ Jozef Ladislav Tholt (1864–1937), archivár. Rodom z Liptovskej Štiavnice. Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Ružomberku, Banskej Bystrici, Váci a v Trenčíne, kde aj maturoval. Na univerzite v Budapešti študoval právo a dejiny. V rokoch 1902–1924 bol archivárom Liptovskej župy. <https://archivlm.webnode.sk/z-historie-archivu/>

³⁴ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Ružomberok, sign. 72/1909.

³⁵ Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 98, sign. 312/1910.

³⁶ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Trenčín, sign. 1086/1910.

V odbornej i populárno-náučnej literatúre sa pomerne často uvádza, že Bratislava sa stávala cieľom viacerých duelantov z Viedne, pričom nad týmito činmi privierala oči aj mestská polícia (hoci ich priebeh a výsledky monitorovala). Aj policajní kapitáni sa totiž zúčastňovali súbojov (napríklad v spomínanom roku 1897).³⁷ Potvrdením atraktivity mesta pre duelantov – cudzincov bolo, keď 13. augusta 1911 došlo v malej tanečnej sále podniku Bellevue k súboju medzi grófmi A. Sternbergom a J. Károlyim. Prvý zo šľachticov pricestoval do mesta automobilom a inkognito práve z Viedne. Dohodnuté podmienky tohto súboja určovali použitie ťažkých jazdeckých šablí, absenciu bandáží a záväzok bojovať do úplného vyčerpania. Z opísaného vyplýva, že dôvod súboja teda mohol byť relevantný. V prudkom zápase došlo k zraneniu oboch duelantov. Prítomní lekári vidiac nebezpečné zranenie Károlyiho na pravých sluchách ho vyzvali, aby odstúpil od ďalšieho boja. Keďže to odmietol, súboj napokon ukončili oni sami. Gróf Sternberg (faktický víťaz súboja) sa následne v chvate obliekol, keďže súboj prebehol s obnaženou hornou polovicou tela (ako to bolo v takýchto prípadoch bežné), a bez akejkoľvek rozlúčky, odišiel.³⁸

Bežný súboj úradníkov na šable možno hĺbkovo analyzovať i na základe konkrétneho prípadu zo Starej Ľubovne z roku 1913. Súboj sa konal 26. júla o 8:00 ráno vo veľkej sále tzv. Čumitovho domu,³⁹ pričom v žandári sa o ňom „dôvernou cestou“ dozvedeli až 1. augusta.⁴⁰ Príčinou súboja bola slovná roztržka medzi pomocným notárom R. Bliesznerom a notárskym úradníkom L. Országhom, ku ktorej došlo 22. júla v hostinci Korona.⁴¹ V čase incidentu bol R. Blieszner 28-ročný, ženatý, otec jedného dieťaťa, obyvateľ Starej Ľubovne, ktorý vojenskú službu absolvoval. Jeho súper L. Országh bol vekovo starší (41 rokov), takisto otec jedného dieťaťa a obyvateľ rovnakého mesta, pričom na vojenčine nebol. 23. júla 1913 bola poslednému menovanému doručená výzva na súboj, ktorú prijal. V stanovený čas sa obaja sokovia dostavili na určené miesto. Každého z nich sprevádzali dvaja sekundanti a jeden lekár. Hoci sekundanti ešte formálne iniciovali pokus o vzájomné zmierenie (ako vždy v takýchto prípadoch), obaja zainteresovaní to rázne odmietli. Následne obaja v súboji skrížili ľahké talianske šable vybavené bandážami a predsavzatím bojovať do prvej krvi. Súboj trval približne minútu a obaja pri ňom utrpeli zranenia. Országh mal sečné poranenie na pravých sluchách (liečba 20 dní), Blieszner drobné poranenia na ľavom pleci a pravom predlaktí s liečbou trvajúcou približne 8 dní. Zraneným poskytli prvú pomoc prítomní lekári, ktorí neskôr zápisnične uviedli, že o vlastnej príčine súboja vôbec nevedeli (sic!). Prípád mal súdnu dohru. Najprv bola na oboch účastníkov duelu uvalená žaloba kráľovským prokurátorom v Levoči. Súdne konanie prebehlo 14. októbra 1913 na kráľovskom súde (sedrii) v rovnakom meste. Vyzývateľ bol odsúdený na päť dní štátneho väzenia, vyzvaný na tri dni. Obom ďalej prináležala povinnosť zaplatiť súdne poplatky.⁴²

³⁷ CLAIR, Vilmos. *Párbaj-codex*. Budapest : Singer és Wolfner kiadása, 1908, s. 50.

³⁸ *Nyugatmagyarországi Híradó*, roč. 24, 1911, č. 185, s. 3-4.

³⁹ Dom sa nachádza na Námestí svätého Mikuláša a v súčasnosti má orientačné číslo 27. Pomenovaný bol podľa staroľubovnianskeho farára, ktorý objekt kúpil a nechal ho prebudovať (v spisoch k prípadu uvádzaný v tvare Csumita, resp. Csumitta). Za poskytnutie údajov k uvedenému domu vďačím Mgr. Filipovi Lampartovi zo Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Spišský archív Levoča.

⁴⁰ Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 113, sign. 384/1913.

⁴¹ Na poznámku Bliesznera prednesenú pri konzumácii piva (v podniku patriacom jeho svokrovi J. Kacsúrovi) ohľadom lepšej kvality tohto nápoja v Róthmanovom podniku Országh brskne podotkol: „Pivo ako pivo, ale tebe sa Róthmanovo pivo asi preto viacej pozdáva, lebo tvojou kamarátkou na nekalé dôvernosti [puszipajtásod – pozn. P. Ch.] je Róthmanova žena.“ Nasledovalo vzájomné osočovanie, kto komu „dá po papuli“, po ktorom Blieszner podnik opustil. Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 113, sign. 384/1913.

⁴² Štátny archív Prešov, pracovisko Spišský archív Levoča, f. Krajský súd Levoča, šk. 113, sign. 384/1913.

Na úplnom začiatku ďalšieho súboja, ktorý sa odohral v Dolnom Kubíne v rovnakom roku 1913, bol drsný žart. Pri príležitosti konania odvodovej komisie bol v sídle Oravskej župy, majúcom vtedy charakter tzv. veľkej obce, zorganizovaný večierok. Na ňom sa v uniforme zastavil aj tajomník úradu hlavného župana E. Zsilinszky (záložník spoločnej rakúsko-uhorskej armády). Keď ho tam uvidel lesný inžinier, obyvateľ Tvrdošína, a takisto záložník spoločného vojska, S. Vorák, neodpustil si poznámku, že ho hneď nespoznal, pretože si ohľadom jeho nevšedného odevu myslel, že je „hajdúchom hlavného župana“. Súboj na šable prebehol napoludnie 18. mája 1913 v malej sále miestneho hostinca. Obaja súperia (z ktorých každý mal 27 rokov) utrpeli zranenia. Zsilinszky pod pravou pazuchu, Vorák na pravom ramene. Pri výsluchu u prokurátora niektoré nuansy slovnej potýčky odmietli špecifikovať. Kráľovský súd v Ružomberku na pojednávaní 9. októbra 1913 oboch odsúdil na 4 dni štátneho väzenia. Vorák nastúpil na výkon svojho trestu v Košiciach 26. novembra 1913.⁴³

Úsilie rozličných brachiálnych orgánov zabrániť súbojom narážalo na úsilie a pevné rozhodnutie duelantov konať súboj. O tomto sa konkrétne presvedčila napríklad žandárska hliadka z Ružomberka, ktorá sa dôvernou cestou dozvedela o príprave súboja. Ten sa mal udiť 15. mája 1913 o 6:00 ráno v hoteli Tatra v Likavke. Vyslaná hliadka tam skutočne zastihla spoločnosť, ktorá ešte čakala na druhého účastníka – duelanta. Po tejto konfrontácii bol súboj odložený, pričom žandárom sa nepodarilo ani zaistiť šable uschované „neznámym spôsobom“. Ich iniciatíva teda vyšla navnívoč, keďže súboj v uvedený deň aj tak prebehol. Miestny 27-ročný veľkoobchodník s vínom H. Glasner v ňom zranil 29-ročného advokátskeho aspiranta Dr. R. Geigera.⁴⁴

Rakúsko-uhorská armáda súboje monitorovala aj v tomto období. Napríklad z obdobia krátko pred vypuknutím 1. svetovej vojny sú napríklad k dispozícii výsledky ankety o súbojoch v IV. honvédskej oblasti za roky 1912 – 1913. Bratislavský 13. honvédskejší pluk evidoval za uvedené obdobie len jeden súboj „svojho“ dôstojníka, ktorý sa odohral 13. augusta 1913. V súboji na šable bol vtedy zranený nadporučík A. Hollós, víťazom sa stal právny koncipient M. Dobrovits.⁴⁵ Identický výsledný údaj (vzťahujúci sa na rok 1912) poslal aj trenčiansky 15. honvédskejší pluk. Poručík M. Áts absolvoval súboj na šable s civilnou osobou, ktorá utrpela ľahké zranenie. Ešte v rovnakom roku bol preložený k 22. honvédskejšiemu pešiemu pluku v Marosvásárhely.⁴⁶ Ďalšie jednotky oblasti poslali výkazy s negatívnym výsledkom.

„Rytierske veci“ medzi dôstojníkmi rakúsko-uhorskej armády nebrali ohľad na priestor a čas. Napríklad ešte v septembri 1918 sa stály výbor pre otázky cti III. honvédskej oblasti v Košiciach zaoberal konfliktom dôstojníkov (náhradný prápor 11 a 15). Roztržka sa odohrala ešte počas ich pobytu v zajatí. Obaja nadporučíci si pri hodnotení určitej „bezvýznamnej záležitosti“ vmietli do tváre výrazy: „Klameš!“ a „Ty klameš!“ Pri neskoršom vyšetrovaní nebolo jednoznačne jasné, kto bol iniciátorom konfliktu. Niektorí svedkovia si naň s odstupom času ani nepamätali, iní sa do doby administrácie záležitosti ešte nevrátili zo zajatia. Výbor navrhol, aby sa celá vec vyriešila „mierovou cestou“, teda aby sa jeden dôstojník (vinník) považovaný za človeka „hrubého“ a „surového“ písomne ospravedlnil druhému.⁴⁷

Analýza prezentovaného materiálu umožňuje vyvodiť záver, že mánia súbojov v spoločnosti v sledovanom období dávno nezodpovedala ich pôvodnému účelu – hraničnej

⁴³ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Ružomberok, šk. 446, sign. 135/1918.

⁴⁴ Štátny archív Žilina, pracovisko Bytča, f. Krajský súd Ružomberok, sign. 1281/1915.

⁴⁵ VHA Bratislava, f. IV. HKP, šk. 88, sign. 2020.

⁴⁶ VHA Bratislava, f. IV. HKP, šk. 88, sign. 2020.

⁴⁷ VHA Bratislava, f. IV. HKP, šk. 340.

obrane etí. Ich príčiny boli s výnimkou osobitných prípadov zväčša malicherné. Súboje tak boli najmä prejavmi márnomyseľnosti, impulzivnosti, pýchy a „tasenia sa“. Hoci najmä súboje na šable vyžadovali určitú fyzickú disponovanosť a adekvátny výcvik, resp. tréning, účastníci súboja si veľmi dobre uvedomovali účinok smrtiacich zbraní a tomu zväčša prispôbovali svoje konanie. Po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie súboje úplne vymizli z bežného života. V konštituovanej Československej republike boli nahradené inými formami vzájomného riešenia konfliktov medzi vojenskými osobami i civilistami.

P. CHORVÁT: „RITTERLICHE ANGELEGENHEITEN“. DUELLE VON MILITÄRISCHEN UND ZIVILEN PERSONEN IN DER SLOWAKEI AN DER WENDE VOM 19. ZUM 20. JAHRHUNDERT

In dieser Studie befasst sich der Autor mit der Problematik der Ehrenduelle von militärischen und zivilen Personen in der Slowakei an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert. Es handelte sich um ein Phänomen, das sich außerordentlicher Beliebtheit erfreute. In der Einleitung des Beitrags charakterisiert der Autor die damals geltenden militärischen und zivilen Rechtsvorschriften, die die angeführte Straftat sehr streng ahndeten. Im Vergleich dazu war die zeitgenössische Gerichtspraxis relativ wohlwollend, wie der Autor anhand mehrerer konkreter Fälle von Duellen zeigt. Gleichzeitig betont er, dass gegenüber der ursprünglichen Idee des Duells als grenzwertiges Mittel zur Verteidigung der Ehre die Gründe für das Duell im betrachteten Zeitraum meist kleinlich waren. Die Duelle waren also vor allem eine Manifestation von Eitelkeit, Impulsivität und Stolz. Die Teilnehmer an den Duellen waren sich jedoch der Wirkung der tödlichen Waffen (Säbel und Revolver) bewusst und passten ihr Verhalten entsprechend an. Deshalb dominierten bei den Duellanten leichte Verletzungen. Dies entsprach auch der Tatsache, dass in vielen Fällen nur bis zum „ersten Blutstropfen“ gekämpft wurde. Nach dem Zusammenbruch der österreichisch-ungarischen Monarchie verschwand das Duellieren völlig aus dem Alltag. In der etablierten Tschechoslowakischen Republik wurden sie durch andere Formen der gegenseitigen Streitbeilegung zwischen Militärangehörigen oder Zivilisten im Allgemeinen ersetzt.

Zoznam použitej literatúry:

A magyar büntető törvénykönyv. A büntettekről és vétségekről. (1878 : V. TCZ.) Kiegészítve a vonatkozó törvényekkel és betűrendes tárgymutatóval. Budapest : Athenaeum, 1906.

A magyar büntető törvénykönyv. A büntettekről és vétségekről. (1878 : V. tcz.) És teljes anyaggyűjteménye. Második kötet. Budapest : Pesti könyvnyomda, 1880.

CLAIR, Vilmos. *Magyar párbajok Attila hun király idejétől 1923-év végéig. 2. kötet. 1867 – 1923.* Budapest : Singer és Wolfner kiadása, 1930.

CLAIR, Vilmos. *Párbaj-codex.* Budapest : Singer és Wolfner kiadása, 1908.

DANGL, Vojtech. Dôstojnícke súboje v Uhorsku (1850 – 1914). In *Vojenská história*, 16, 2012, č. 2, s. 9-38. ISSN 1335-3314.

HAJDU, Tibor. Hadsereg és város a dualizmus korában. In *Armáda, mesto, spoločnosť od 15. storočia do roku 1918 (Vojenské, politické, hospodárske aspekty a súvislosti), Hadsereg, város, társadalom a 15. századtól 1918-ig (Katonai, politikai, gazdasági aspektusok és összefüggések).* Bratislava : Vojenský historický ústav, 2002, s. 248-258.

JÉGÉ-NÁDAŠI, Ladislav. *Cesta životom*. Turčiansky Svätý Martin : Matica slovenská, 1930.

Militär-Strafgesetz über Verbrechen und Vergehen vom 15. Jänner 1855 für das Kaiserthum Oesterreich (Amtliche Handausgabe). Wien : Hof- und Staatsdruckerei, 1855.

Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine für 1896. Wien: K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1895.

Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine für 1899. Wien : K. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1898.

Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990), III. zväzok, K – L. Martin : Matica slovenská, 1989.

ŠIKURA, Štefan Ján. *Miestopisné dejiny Turca. Topographische Geschichte von Turiec*. Bratislava : Slovenská akadémia vied a umení, 1944.